

Nr 548

Av herrar **Velander** och **Arrhén**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående skolväsendets ordnande på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande m. m.*

Såsom framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 123 anmäler sig vid ett genomförande av de framlagda förslagen flera betydelsefulla personalproblem. Under senare år har sådana frågor handlagts på ett sätt som — med rätt eller orätt må vara osagt — på personalsidan framkallat starka reaktioner. Enligt vår uppfattning gäller det nu att handskas med personalfrågorna så, att bristsituationen icke förvärras genom att blivande lärare skrämmer bort från studier eller från lärarbanan. Detta skulle kunna bli följden av en brysk omdisposition av arbetskraft, som tillfälligt friställes, men det kan också ske, om man betjänar sig av arbetskraft, som icke är avsedd för undervisning på det stadium, varom här är fråga, och låter denna arbetskraft äga *företräde* till bestämda tjänster.

I förstnämnda hänseende har departementschefen uttalat sin övertygelse, att skolöverstyrelsen vid handläggning av frågor om disposition av förefintlig lärarpersonal kommer att tillse, att å ena sidan lärarkraften på bästa sätt utnyttjas för skolornas behov och å andra sidan den hänsyn, som är möjlig, tages till personliga förhållanden. Även om vi kan dela departementschefens övertygelse, måste vi konstatera, att hans allmänt välvilliga uttalanden knappast ger överstyrelsen några egentliga hållpunkter för ett handlande. Självklart synes böra vara, att inga sådana åtgärder får vidtagas, som ens temporärt skulle leda till arbetslöshet för lärare oavsett ämneskombination eller att skolväsendet försättes i den situationen, att det ej kan tillgodogöra sig den arbetskraft, som står till förfogande, vare sig det rör sig om ordinarie lärares frivilligt åtagna övertimtjänstgöring eller t. ex. lärarutbildade "hemmafruars" partiella tjänstgöring. I den mån frågor om omdisposition av arbetskraft till annan stationeringsort blir aktuell och bedömes ofrånkomlig, bör sådana åtgärder enligt vår uppfattning handläggas under ständigt samråd med vederbörande personalorganisation.

Med avseende på utnyttjande av arbetskraft, som ej är avsedd för stadiet, avser vi i första hand frågan om inrättande av tjänster för fokskollärare i 23 lönegraden inom 3-årig realskola. Härom har departementschefen uttalat, att det omfattande problemet om 23-gradstjänsternas användning

är av den art, att det bör upptagas till avgörande först efter förhandlingar med vederbörande personalorganisationer. Enligt vår mening kan emellertid denna fråga icke lämnas utanför vid ett principiellt ställningstagande till 3-årig realskola. Givetvis har vi intet att erinra emot att förhandlingar upptages. Men vi vill varna för förhandlingsöverenskommelser på löneplanet, som drar med sig vittgående organisatoriska komplikationer. Det räcker med att hänvisa till de ogynnsamma konsekvenserna av den s. k. folkskolläraryppgårelsen om just 23-gradstjänsterna. I sak delar vi den uppfattning, som kom till uttryck i motion II: 540, s. 7 (herr Hästad m. fl.) vid 1954 års riksdag, att treårig realskola icke bör erbjuda något underlag för tjänster av detta slag.

Av mera typisk förhandlingskaraktär synes oss däremot vara frågan om undervisningsskyldigheten på 3-årig realskola. Utan att här vilja föregripa ett förhandlingsarbete vill vi som en allmän riktpunkt för dess drivande erinra om att det icke är alldeles säkert, att skolväsendet gör någon vinst, om överenskommelsen skulle utmynna i ett högt schemabundet timal. I såväl propositionen som i olika yttranden har understrukits, hur viktigt det är, att undervisningen blir effektiv och att ingen timme förspillas. Ineffektivitet och förspilda timmar kan emellertid bli följderna av en arbetsbelastning — i form av undervisning eller skrivrättning — som hindrar eller försvårar en omsorgsfull lektionsförberedelse.

Frågan om undervisningsskyldigheten på 3-årig realskola är omedelbart aktuell, och dess aktualitet förstärkes genom att från och med läsåret 1956/57 läroverken i Stockholms södra realskoleområde kommer att bedriva en renodlad treårig undervisning. Därest förhandlingsresultatet om undervisningsskyldigheten måste redovisas för riksdagen kan det icke komma i tillämpning förrän tidigast från och med den 1 juli 1957. Under sådana omständigheter synes det oss riktigt, att Kungl. Maj:t bemyndigas att efter överläggningar med vederbörande personalorganisation fastställa en *provisorisk* undervisningsskyldighet för läsåret 1956/57. Självfallet får en dylik provisorisk anordning icke uppfattas som prejudicerande vare sig på arbetsgivarsidan eller arbetstagersidan.

Slutligen kan vi inte underlåta att stanna inför den ökade arbetsbelastning, som enligt vår uppfattning kommer att läggas på rektorsexpeditionerna genom omorganisation. Enkelt uttryckt kommer ett större antal elever att på kortare tid slussas genom realskolorna. Denna arbetsbelastning måste mötas med åtgärder redan från början, medan den treåriga realskoleorganisationen bygges upp. Vi förmenar därför, att det bör uppdragas åt skolöverstyrelsen att snarast möjligt redovisa de förstärkningsanordningar, som kan bli erforderliga på det administrativa planet. Försummas detta, kan man befara, att rektorerna kommer att överhoppas med

så många administrationsuppgifter, att deras tid för pedagogisk ledning av skolan blir än mera begränsad än hittills. Detta skulle alldeles otvivelaktigt vara till förfång för den omorganiserade realskolan, som på begynnelsestadiet får antagas ha ett alldeles särskilt behov av pedagogisk ledning och övervakning även i detaljfrågor.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer vi,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 123 måtte beakta de här framförda synpunkterna.

Stockholm den 6 april 1956

Gustaf Velandér

Erik Arrhén
